

BO‘LAJAK PEDAGOGLARDA KASBIY KREATIVLIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Mominova Nargiza Abdusalomovna

Turon universiteti Andijon filiali

Pedagogika nazaryasi va tarixi yonalishi 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Bo‘lajak pedagoglarda kasbiy kreativlik kompetensiyasini rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining asosiy yo‘nalishlaridan biri sifatida kun tartibiga chiqmoqda. Ijtimoiy hayotda ro‘y berayotgan tezkor o‘zgarishlar va ta’lim mazmunining yangilanishi natijasida pedagog kadrlar oldiga yangi vazifalar qo‘yilmoqda. Davr talabiga mos, mustaqil fikrlaydigan va o‘z ishiga ijodiy yondasha oladigan pedagoglarni tayyorlash, ularni kasbiy faoliyatga moslashtirish, kasbiy ijodkorlik salohiyatini oshirish zamonaviy ta’limning eng dolzarb muammolaridandir. Bo‘lajak pedagoglarda kasbiy kreativlik kompetensiyasini rivojlantirish yo‘llarini o‘rganish, jarayonning bosqichlari, shuningdek, uning samaradorligini ta’minlashda muayyan yondashuvlarni ishlab chiqish zarurati tobora ortib bormoqda.

Kalit so‘zlar: kasbiy kreativlik, pedagog kompetensiyasi, bo‘lajak o‘qituvchilar, kreativlik kompetensiyasi, innovatsion ta’lim, pedagogik ijodkorlik, zamonaviy metodlar, pedagogik texnologiyalar, ijodiy muhit, mustaqil fikrlash.

Bo‘lajak pedagoglar zamonaviy jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda ta’lim tizimida yuz berayotgan o‘zgarishlar, yangi standartlarning joriy etilishi, ta’lim sifatini oshirish bo‘yicha kuchaytirilayotgan talablar pedagoglardan nafaqat chuqur kasbiy bilim va ko‘nikmalarni, balki ijodiy yondashuv va yangiliklarni qamrab oluvchi kasbiy kreativlik kompetensiyasiga ega bo‘lishni ham taqozo qilmoqda. Bo‘lajak pedagoglar uchun kasbiy kreativlik kompetensiyasi oliy ta’lim muassasalari, pedagogika kollejlari va boshqa ta’lim tashkilotlarida o‘qish jarayonining asosiy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu kompetensiya nafaqat yosh o‘qituvchilarning o‘z fanini chuqur o‘zlashtirishi, balki o‘quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlash

ko'nikmalarini shakllantirish, innovatsion va zamonaviy usullar yordamida darslarni samarali va qiziqarli tashkil etish, muammoli vaziyatlarni ijodiy hal qila olish kabi ko'plab sohalarda o'z ifodasini topadi. Kreativlik kompetensiyasining rivojlanishi bo'lajak pedagoglarning kelajak kasbiy faoliyatida o'ziga ishonch, fidoyilik va tashabbuskorlik sifatlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy ta'lim muhitida har bir pedagogdan ijodiy fikrlash, o'quvchilarga individual yondashuv ko'rsatish, ta'lim jarayonida yangilik joriy qilish talab etilmoqda. Shu sababli, bo'lajak pedagoglarda kasbiy kreativlik kompetensiyasini rivojlantirish hozirgi davrning dolzarb masalalaridan biriga aylanmoqda. Mazkur jarayon pedagogik faoliyatda ijodkorlik elementlarini amaliyotga tatbiq etish, yangicha metod va vositalardan samarali foydalanish, doimiy ravishda o'z ustida ishlash va o'zini rivojlantirishni talab etadi. Shu yo'l bilan bo'lajak pedagoglar raqobatbardosh, barkamol va zamonaviy ta'lim talablari darajasida o'qituvchi bo'lib yetishishlari mumkin.

Pedagogik faoliyatning mazmuni va talablari vaqt o'tishi bilan doimiy o'zgarib, yangilanib boradi. Shu bois, bo'lajak pedagoglarning kasbiy kompetensiyasi, ayniqsa kreativlik kompetensiyasi ularning mehnat samaradorligi va kasbiy muvaffaqiyatining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Kreativlik kompetensiyasi ta'lim jarayonida tanqidiy fikrlay olish, innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish, o'quvchilarda motivatsiyani shakllantirish, yangi g'oyalar taklif qilish va amalga oshirish, ilg'or metodlardan foydalanish, mustaqil qaror va yechimlar topa olish kabi xususiyatlarni o'z ichiga oladi. Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalari oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – talabalarda ana shu kompetensiyani shakllantirish, rivojlantirish va mustahkamlashdan iborat. Pedagogik kreativlik kompetensiyasi quyidagilardan iborat: yangi va samarador pedagogik g'oyalarni ilgari surish, o'quvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirish, ta'lim jarayonini ijodiy tashkil etish hamda pedagogik muammolarga o'zgacha nazar bilan yondashish. Mazkur kompetensiyaning shakllanishi uchun pedagogik ta'lim jarayonida o'quv dasturlari va metodikalarni zamon talablari asosida doimiy takomillashtirib borish, o'quvchilar ongida innovatsion va kreativ fikrlash ko'nikmalarini hosil qilish juda muhimdir. Bo'lajak pedagoglarga nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarni ham chuqur egallash imkoniyati yaratilsa, ular o'z kasbiy faoliyatlarida

ijodkorlik bilan ishlash, yangicha innovatsion g'oyalarni ilgari surish, o'quvchilarning qiziqish va ehtiyojlaridan kelib chiqib ta'lim samaradorligiga erishadilar.[1]

Bo'lajak pedagoglarning kasbiy kreativlik kompetensiyasini rivojlantirishda o'qituvchi shaxsi, uning professional tayyorgarligi, bilim saviyasi, pedagogik mahorati, shuningdek, samarali kommunikatsiya va muomala madaniyati muhim ahamiyatga egadir. Bu kompetensiya faqat nazariy bilimlarni egallash emas, balki doimiy izlanish, yangi uslublarni o'rganish va hayotga tatbiq etish, yangi texnologiyalar va zamonaviy axborot vositalaridan samarali foydalanish orqali qaror topadi. Hozirgi sharoitda pedagog kasbiga yangicha yondashuv, zamonaviy texnologiyalar, masofaviy ta'lim, interaktiv metodlardan foydalanish, mustaqil ta'lim va o'z-o'zini rivojlantirishga keng imkoniyatlar yaratib berilmoqda. Kreativlik kompetensiyasini rivojlantirish jarayonida oliy ta'lim muassasalari tomonidan o'quv dasturlarining innovatsion jihatdan boyitilishi, yangi pedagogik texnologiyalarning joriy etilishi, talabalar uchun erkin va ijodiy muhit yaratilishi, texnologik va axborot resurslaridan keng foydalanish imkoniyatlari mavjudligi muhim o'rin tutadi. Shuningdek, professor-o'qituvchilarning zamonaviy bilimlar asosida tayyorgarlik ko'rishi, o'quvchi talabalarini innovatsion loyihalarga jalb qilishi, amaliy mashg'ulotlar va ijodiy muhit tashkil etilishi ham kasbiy kreativlik kompetensiyasini rivojlantirishda asosiy omillar sanaladi. Bu borada pedagogik nazariyalarni o'rganish, ilg'or xorijiy tajribalarni tadqiq etish, innovatsion muhit yaratish va eng asosiysi, individual yondashuvni shakllantirish muhim ahamiyatga ega.

Pedagogning kasbiy ijodkorlik kompetensiyasi, avvalo, pedagogik faoliyatga ijodiy yondashuv, o'quvchilarning individual qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olish, ta'lim jarayonini yangicha tashkil etish, yangi va samarali usul va metodlarni ishlab chiqish hamda ularni amaliyotga tatbiq etish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. Shuningdek, kreativlik salohiyati yuqori bo'lgan pedagoglar vakillari o'z faoliyatlarida tashabbuskor va mustaqil, zamonaviy metod va vositalardan samarali foydalanadigan, doimo izlanishda bo'ladigan, yangiliklarga intiluvchi professional sohaga aylanishi ta'lim taraqqiyotining asosiy kafolatidir. Bu xususiyatlar pedagog kasbining har tomonlama rivojlanishiga olib keladi.[2]

Bo'lajak pedagoglarda kasbiy kreativlik kompetensiyasini rivojlantirishning muhim jihati – bu to'g'ri va ongli tanlangan ta'lim mazmuni va metodologiyasidir. O'qituvchilar tayyorlash jarayonida yangicha va kreativ fikrlarni rivojlantirish, zamonaviy texnologiyalarni o'quv jarayoniga keng tatbiq etish, yangi g'oyalarni amalga oshirish, kreativlikka asoslangan muhit yaratish, innovatsion yondashuvlarni shakllantirish asosiy maqsadlardan biri bo'lishi lozim. Bu borada psixologik-pedagogik treninglar, motivatsiya va innovatsion texnologiyalarga asoslangan mashg'ulotlar, amaliy topshiriqlar, mustaqil izlanish va ijodiy loyiha ishlari, masofaviy hamda an'anaviy o'qitish usullarining uyg'unligi asosida kreativlik ko'nikmalarini keng rivojlantirish mumkin. Kreativlik imkoniyatlarini kengaytirishda pedagoglarning o'z o'rnini anglash, o'z ustida doimiy ishlash, zamonaviy didaktik usullardan samarali foydalanish, o'ziga bo'lgan ishonch va motivatsiyani oshirish, stressga chidamlilik va innovatsion qarorlarni qabul qilish layoqati ham kasbiy kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu yo'nalishlarda muvofiqlashtirilgan o'qitish, o'zaro hamkorlik, yetakchilik va boshqaruv ko'nikmalari muhim omil sifatida xizmat qiladi. Bo'lajak o'qituvchilarning kreativ kompetensiyasi rivojlanishi uchun ularning faolligi, mustaqilligi va eng asosiysi, o'quvchilarga yangi bilimlarni yondashish usullari doimo takomillashtirilib borilishi shart.[3]

Bo'lajak pedagoglarda kasbiy kreativlik kompetensiyasini rivojlantirishda ta'lim tizimi ishtirokchilarining hamkorligi, ta'lim jarayonini tashkil etishda ijodiy muhit yaratish, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan keng foydalanish, o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga e'tibor qaratish zarur. Master-klass, trening-seminarlar, kuratorlik darslari, ijodiy loyihalar, hamkorlik loyihalari, o'zaro tajriba almashinuvi orqali bo'lajak pedagoglar kasbiy kreativ potensialini kengaytirish va mustahkamlash uchun qulay sharoitlar yaratish mumkin. Innovatsion ta'lim texnologiyalari, axborot-kommunikatsion resurslar, zamonaviy metodlar yordamida o'qituvchilar va talabalar o'z kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga intiladi. Pedagogik faoliyat samaradorligini ta'minlash uchun kasbiy kreativlik kompetensiyasi yuqori darajada bo'lishi lozim. Chunki pedagogik jarayonning har bir bosqichida zamonaviy yondashuv, professional yutuqlarga erishish, o'quvchilar faolligini oshirish, yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash, o'zining kasbiy faolligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, zamonaviy pedagog

kasbiy-madaniy darajasi va psixologik tayyorgarligini har tomonlama oshirishga doimiy e'tibor qaratadi. Natijada, bo'lajak o'qituvchilarda ilmiy-nazariy bilimlar, mustaqil fikrlash, innovatsion qarorlarni qabul qilish, yangi usul va metodlarni aniqlash, ta'lim jarayonida yangiliklarni hayotga tatbiq etish ko'nikmalari shakllanadi.[4]

Hozirgi zamonaviy ta'lim jarayonida bo'lajak pedagoglarning kreativlik kompetensiyasini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Kreativlik zamonaviy jamiyatda dinamik o'zgarayotgan sharoitlarda pedagog kadrlardan nafaqat mavjud bilimlarni yetkazishni, balki o'quvchilarda mustaqil fikrlash, yangilik yaratish va muammoni noan'anaviy yechish ko'nikmalarini shakllantirishni talab qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, yosh pedagoglarni ana shunday mahorat va bilimlarga ega qilib tayyorlash bugungi ta'lim strategiyasining muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda.

Kreativlik kompetensiyasini shakllantirishda avvalo pedagog shaxsining ochiqqligi va mustaqil fikrlashi, yirik bilim doirasiga ega bo'lishi hamda yangilikka intilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Bo'lajak pedagoglarni chuqur izlanishga, o'zini doimiy ravishda rivojlantirishga, zamonaviy innovatsiyalar va texnologiyalar bilan ishlashga undash kerak. Bu esa ularni o'z kasbini izchil va chuqur o'rganishga, yangicha yondashuv va g'oyalarni ilgari surishga, o'quvchilarning faolligini yuzaga chiqarishga imkon yaratadi. Ta'lim jarayonida an'anaviy metodlarga yopishib qolmaslik, ularni ijodiy ravishda boyitish va turli zamonaviy yondashuvlarni tatbiq etish lozim. Masalan, guruhlarda ishlash, loyiha asosidagi ta'lim, interfaol mashg'ulotlar, rolli o'yinlar orqali pedagoglarda ijodiy fikrlash, har bir vaziyatda o'ziga xos yechimlarni topa olish ko'nikmasi shakllanadi. Bunday faoliyatlar orqali bo'lajak pedagoglar o'z fikrini erkin va ravon yetkazishga, o'z fikrini himoya qilish va ilgari surishga o'rgatiladi. Kreativlik kompetensiyasini shakllantirishda muammoli vazifalarni hal etish, noodatiy yechimlarni izlash, har xil fanlardan integratsiyalashgan mashg'ulotlar tashkil etish, mustaqil izlanish topshiriqlari berish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda ijodiy muxit yaratish, o'quvchilarni erkin fikrlashga o'rgatish, tanqidiy va tahliliy tafakkurni rivojlantirish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yuzaga keladi. Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va multimediya vositalaridan oqilona foydalanish bo'lajak pedagoglarda innovatsion g'oyalarni ilgari surishga, yangicha dars ishlanmalarini yaratishga yordam beradi.

O'qituvchi har bir darsda o'quvchilarga ijodiy muhit yaratib bera olishi uchun, avvalo o'zi ham ijodiy fikrlashga, yangilikdan qo'rqqanlikka, eksperiment va tajriba qilishga, noan'anaviy yondashuvlarni o'z faoliyatida qo'llashga intilishi lozim. O'qituvchilar uchun doimiy o'quv seminar va master-klasslarda ishtirok etish, malaka oshirish kurslarida qatnashish, taniqli va tajribali mutaxassislar tajribasini o'rganish ham kreativlik kompetensiyasini rivojlantirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi.[5]

Kreativ fikrlash va muammoni hal qilish kompetensiyasini rivojlantirish uchun shu sohada ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish, o'quvchilardagi kreativlikni rag'batlantirish, innovatsion texnologiyalar asosida darslarni boyitish, mustaqil va guruhli izlanishlarni tashkil etish lozim. Bu jarayonda pedagog o'z kasbiy mahoratini doimiy takomillashtirib borishi, o'z ustida muntazam ishlashi, zamonaviy fan va texnologiyalardagi yutuqlarni o'zlashtirib borishi, barchasi bo'lajak pedagogning ijodiy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Natijada, bo'lajak pedagoglarda kreativlik kompetensiyasini rivojlantirish insoniy salohiyat, kasbiy bilim va malaka, yangilikka va o'zgarishga ochiqlik, zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalardan samarali foydalanish, tanqidiy va ijodiy tafakkur, muammoni hal qilish, guruhda ishlash kabilarni bir butun holda shakllantiradi. Shunday qilib, ijodkor, ilg'or va raqobatbardosh pedagoglarni tarbiyalashda tizimli, izchil va samarali yondashuvlarni, zamonaviy ta'lim trendlarini hayotga tatbiq etish muhim sanaladi. Faqat shundagina kelajak avlodiga yuqori malakali, orzu va intilishga to'la pedagoglarni tayyorlash mumkin bo'ladi.[6]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak pedagoglarda kasbiy kreativlik kompetensiyasini rivojlantirish – zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida tobora ahamiyat kasb etmoqda. Bu kompetensiya pedagogik jarayonni ijodiy tashkil etish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, yangi va ilg'or pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish va amaliyotda qo'llash, o'quvchilar bilan samarali va ijodiy ishlash, innovatsion muhit yaratish kabi ko'plab ustuvor jihatlarni o'z ichiga oladi. Bo'lajak pedagoglarda kasbiy kreativlik kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirish uzluksiz jarayon bo'lib, unga muxim omil – pedagog shaxsi, uning didaktik, psixologik, kommunikativ ko'nikmalari, nazariy va amaliy tayyorgarligi, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish

qobiliyatidir. Shuningdek, kasbiy ijodkorlik salohiyatini oshirish, innovatsion yondashuvlarni rivojlantirish, pedagoglar va talabalar o'rtasida ijobiy, ijodiy muhit yaratish orqali yuqori natijalarga erishish mumkin. Bu esa, o'z navbatida, ta'lim sifatining oshishiga, yangi avlod pedagoglarining kasbiy muvaffaqiyatini ta'minlashga, zamon bilan hamqadam bo'lgan, ilg'or va kreativ pedagogik salohiyatga ega kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Alimova, D. (2019). "Kreativ pedagoglarning kasbiy savodxonligini rivojlantirish yo'llari". O'zbek pedagogikasi, 4(21), 102-107.
2. Bekmurodov, S. (2020). "Oliy ta'lim tizimida pedagoglarda kreativ yondashuv kompetensiyalarini rivojlantirish". Ilm va Taraqqiyot, 5(3), 45-49.
3. Islomova, F. (2021). "Bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarida kreativ kompetentlikni shakllantirish". Zamonaviy Pedagogika, 7(2), 53-58.
4. Karimova, D. (2018). "Kasbiy-ta'limiy jarayonda kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish aspektlari". O'zbekiston Fanlari Akademiyasi Axborotnomasi, 2(56), 34-41.
5. Mahmudova, M. (2017). "Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kreativlikni shakllantirish omillari". O'qituvchi, 10(4), 68-72.
6. Norboyeva, D. (2022). "Kreativlik kompetensiyasi va kasbiy rivojlanish muammolari". Pedagogik Tafakkur, 8(1), 88-93.
7. Oripova, N. (2021). "Pedagogik kasbiy kompetentlik va kreativlik". Qarshi: Nasaf nashriyoti.
8. Ro'ziboyeva, S. (2020). "Kreativ pedagogik faoliyat va zamonaviy yondashuvlar". Ta'lim Innovatsiyalari, 4(1), 60-65.
9. Sultonova, L. (2019). "Ta'lim muassasalarida bo'lajak pedagoglar kasbiy kreativligini rivojlantirish masalalari". Ilmiy Maqolalar To'plami, 3(18), 131-137.
10. Umarova, N. (2018). "Bo'lajak pedagoglarda kreativlik kompetensiyasini shakllantirishda zamonaviy metodlarning o'rni". O'qituvchi va Zamonaviy Jamiyat, 2(7), 41-47.